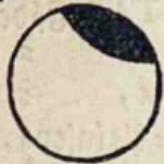

U l m a n a c h

för Året
Efter Frälsarens Christi Födelse,
I 800.

Uf STOCKHOLMS Horizont,
Belägen wid. 59 grad. 20 $\frac{1}{2}$ min. Hölhdgd.
Efter Hans Kongl. Maj:ts Nådigste
stadgande utgifwen
Uf Dese Wetenstaps: Academie.

Mån = Förmärke
d. 2 October.

S T O C K H O L M ,
Utdat hos JOHAN PEHR LINDEH.

Er. säljes häft. och skurit förti fl. 4 r. Kopp. fl. eller R: g: m.

Nyttan af Wilda Tråd och Buskarter.

(Fortsättning ifrån 1797 års Alman.)

Berberis. (*Berberis vulgaris.*)

Gen liffå nyttig som bekant Buskwäxt, som wild eller planterad är nära en tämmelig högd, och rotar sig starkt genom sine både innan och utan gule rötter.

Så väl för de tidige blommorne som de röda bären planteras Buskar häraff på passande ställe i Trädgården, äfven kunna sådane häckar anläggas som göra god nytta.

Af Bären, som kunna syttas med socker, prägas soften som kan väl bruvas til punsch i ställe för den af Citroner, More äfven säkrare at bruva på Apotheken än Citronfadt i bouteiller.

Där bären i mängd ärhållas, kan också Bränzwijn af dem brännas.

Med tilsatt Alun, får man af Gafsten en högs röd liqueur, duqlig til bläck.

Watten lokat på bladen fäster wacklande tänder.

Harken af roten infunderad i hvitt win, purgerar; och med den samma färga Mollathärne Läder gult, tjener äfven vid Saffians beredning; Kolad.

Røfad i watten eller lut, får Trå som dermed anstrykes, en stdn gul färg och glans.

Trået kan brukes til inlagde Snickare-arbeten.

Braekwed. (*Rhamnus Frangula*.)

Förekommer i slirre och mindre buskform på lågländta slaggrika ställen.

Gepper ålfska bladen håraf, som åfwen fågas öka mjölken hos Kor, och blommorne dro angenåme för Bien. Med båren fågas Ulltyger gröna, som förut med Björklöf fått en grön gul färg. De ge ock en Olja som kan brännas.

Den yttre barken är mörkt askegrå med små hwita punkter; den inre gul och kärnan rödaftig och på gamla stammar starkröd. Hårska barken färgar gult med watten, men med lut, brunnt. Barken af roten är såkert medel för Vostaps obstruction, åfwen godt purger-medel i wattufot. Båren purgera också. Det mörkröda af Trås ämnet kan brukes til inläggning, men färgen utblekes med tiden.

Braekweds - Eol åro de tjenligaste til Kruts beredning för deras lätthet, hvarsbre Lyfstarne kalla det Pulwerholz.

Capris

Caprifolium. (*Lonicera Periclymenum*.)

Hörekommer wild i Skåne och Bohus Län där det kallas Matleds-Trå. Den införes ofta i Trågårdarne, hwarest den fortplantas genom aflattnningar, samt låter väl fråra sig — til en väcker beklädning af väggar, murar och staqvet. Blommorne lukta förträffeligen om aftnarne. Infusion på sjefarne är blodrenande och urinsdrifwande, och de föta båren purgera.

En. (*Juniperus Communis*.)

Den allmånnaste buske i våra skogar; växer från qvarters högd til flera alnar, som likväl händer sällan.

Enbusken är sländigt grön, kådfull och blommor på samma tid som Häggen.

Båren åtas af Kramsfoglar och annan skogs-fogel, och användes åfwen til Öl, Dricka, Mos, Rölkwerk Bränwin och Olja.

Rikbår, eller de sammanviktte blad-knopparne i ändan af grenarne, åstadkomas af en liten egen fluga, som om sommaren utklädes.

Trå ämnet är hårdt och waraktigt til gårdsel, kårl, skedar; Barken kan tjena til rep.

Bolen underhålla länge elden och lukta väl

Sans-

Sandaræ Gummi samlas i Italien och Spanien emellan Trädens bark. Hos os tages det i myrtackarne, och liknär Mastix i egenskaper.

Fläder. (*Sambucus nigra*.)

Bussen finnes ofta planterad i Trädgårdar vid murar, häckar och andre ställen. Har en besvärande stark lukt, hvoraföre man ej bør välja desf. flugga. Våren döda Höns och Blommorne påfoglar; men deremot tjena de förra kokade til Mos såsom swettbriswande, och blommorne såsom Teee drunkne för samma ändamål; åfwen utvärtes såsom färdelande brukade.

Trætet, som är hårdt, segt och gult, men utan färna, är dugligt til smårie arbeten som dosor, kanmar, m. m.

Den unga barken afförrer starkt, likså båren. De sednare färga linne brunt.

Get-Isppel. Wal-Björk. (*Rhamnus Catharticus*.)

Förträffelig busk-art til höga Trädgårds-häckar som kunna skräas.

Barken färgar gult, och torkad, något brunt. De omogne båren ge en saffransgul färg; men af de mognes saft blandad med uplöst Alun tilsredes Saftgrönt i Frankrike. Om hösten färga båren rödbrunt.

En

En Syrup tilsredes af båren som purgerar lindrigt. Men Decoc af barken gør upfastning. Trætet som tar polure, buger til inläggning.

Grå-Wide. (*Salix cinerea*.)

Vårer särdeles på lågländta skuggrika ställen, och som desf grenar äro lange och smidige, brukas de i Småland til forgar, Lie-band och dyrsift.

Hagtorn. (*Hippophaë rhamnoides*.)

En taggig buske, som på sandige och öpna ställen kan väl användas til häckar, som äga et friskt och mäktigt utseende.

Våren, som mogna om hösten, äro guldgule, färga gult och ha en stråf sur smak. Fiskare på Åland brukar saften til en icke obehagelig fisk-sauce.

Hagtorn. (*Crataegus Oxyacantha*.)

En stor buske med taggiga grenar, särdeles passande til häckar, som kunna putsas. Ingen af de inhemske trädwes bättre, åfwen på de förtiflornar måst utsatte ställen, än denna. Våren förtåras af foglar och kunna också där de äro ymnige, samlas til swinsöda. I Sveiz brygges drida af dem.

Trå-åmnet, väl kändt för sin styrka, seghet och varaktighet ger goda läppar, påsar åfwen til gwarnhjul, hammare och yxelast m. m.

Gallon.

Hallon.

Brombär. (*Rubus fruticosus*.) Förekommer vid steniga hafssstränder, och hör i anseende til sin egenhet at krypa och utbreda sig, ej planteras i Trädgård. Bären äro mycket syrlige, af hvilka fast et win kan århållas genom gäshning.

Genom torkning af mogna bären, fås et pulser som blandat med win, ger en god åttika. I Provence betjenar man sig af den rödaltiga fasten, at ge färg åt hvit Muscat och det röda Toulonsta winet.

Vatten affört på de spåda quistarne paßar til gurgling i hals-sjukor.

Björn-Hallon. (*Rubus cæsius*.) Wärer på fluggige buskrike ställen. Bären äro blåsvarta, och ge åt rödt win en angenämt smak.

Allmänne Hallon. (*Rubus idæus*.) Fortplantas åtven i Trädgårdar, men bbra så planteras, at de ej genom sina widtspande rottskott förderwa alla andra wäxter. Bären som äro kylande och upfristande, åtas rå eller insyltas. Et angenämt starkt win fås odå af dem genom gäshning. Brännewin kan också af dem distilleras.

Billingar förtäta gerna de spåda Hallons-bladen,

Hassel.

Hassel. (*Corylus Avellana*.)

Eller allmänna Nödbusken som wärer från en half aln til trädshögd. Den trives på de magraste ställen, och blommor våstan först af alla inhemska buskar.

Grenar och quistar duga til fisk-spön, årtoris, tunneband och sil-sorgar.

Roten ger ofta en god masur til växterna Snickare-arbeten.

För Målare och Guldsmeder åtven som Bildshuggare äro kolen tjenlige.

Fruktten eller Nötterne åtas rå, då de mognat, och estersökas begårligt af Mðß, Skornar och Nötskrifor. Af en större mängd kan olja präpares så god som mandel-olja.

Hålsbär. (*Viburnum opulus*.)

Trives på fluggrise sidländte ställen och wärer ofta til 9 à 10 alnar.

Af quistarne gräs goda pipskaff, som bliksva genom bruket att mjukare.

I Norriga förfärdigas wäflebar af träet. Foglarne åtta bären och duga således til fogelfångst.

I Trädgårdar finnes en prydig fdräntring härav, fallad Snöbälle-busken, som får aldrig bär, utan et slags dubbla blommor som sita i klotform tillsammans. Denna art fortplantas genom afslagningar.

Ides

Idegran eller Barrlind. (*Taxus baccata.*)

Beständigt grön buske, utvaled til båckar och trifwes båst wid hafskusterne. Den kan ock updrifwas til högt träd.

Trædet är hårdt, tar snart glans, ådrig, mörkt och passande til axlar, bågar, kanner, skedar, bord, stola. Svart betadt. liknar det Ebenholz.

Blad och omfisslar hbra ei förtåras af creaturen, emedan hästar dö däraf. Bärén torde också innehålla något skadeligt. (Patr. Gålst. Journ. 1789. Dec.)

Jolster. (*Salix pentandra.*)

Wåxer på fisländte stållen. Desf sega grenar användas i Skåne til bindande af halm-taken; och kallas där Röd-Wigra.

Trædet sprækar i elden mera är Gran.

Af Röd-dunet har man i senare tider förfärdigat nästan bomullslike tyger, wadd, strumpor, mörbor, lampwekar, m. m. I Skåne färgas gult med bladen.

Korg-pil. (*Salix viminalis.*)

Låter väl fortplanta sig på suktiga stållen, wid dammar, båckar, m. m. och våxer hastigt och högt, och funna åfwen löfsalar af det smidiga grenar formeras. Til håck updragen afhåller den ganska väl håftiga windar. Grenarne funna nyttjas til större korgar och tråkfärl-band. Det wore önskligt om denne buske blefwe mera allmånt planterad på landshögden.

(Forts. e. a. g.)